

MODERN TÜRK HİKAYECİLİĞİNDE ÖMER SEYFETTİN ETKİSİ

Yrd.Doç.Dr. Cengiz AYDEMİR*

ÖZET

"Edebiyat, düşünce, duygu ve hayallerin yazı halinde, güzel ve etkili bir şekilde anlatılması sanatıdır. Edebiyat eserleri ise toplumların bütün değerlerini dünden bugüne taşırlar.

Hikâye, edebiyatın bir türü olarak sıradan bir anlatımın ötesinde edebiyat kadar eskiye dayanır. Fakat modern hikâyenin geçmişi çok yenidir.

Edebiyatımızda modern hikâye Ömer Seyfettin'le başlamıştır. Kendisinden sonra gelen bütün hikâye ve romancılar onun etkisinde kalmışlardır.

Ömer Seyfettin, çağdaşı sanatçılardan bir çoğunun unutulmasına rağmen edebiyatımızın daima gündeminde olan önder bir sanatçımızdır. Onun hikâyeleri kişiliğinden ve yaşadığı dönemden kaynaklanan nedenlerden dolayı çok kesin olarak bugün de yarın da geçerli yüce amaçlara yöneliktir.

Anahtar Kelimeler: Edebiyat, Anlatım, Modern Hikâye, Ömer Seyfettin.

* Balıkesir Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi.

THE EFFECT OF ÖMER SEYFETTİN ON MODERN TURKISH TALE

ABSTRACT

Literatüre is the art of vwritten explanations of thoughts, sentiments and imaginations in a pleasant and effective way. Works of literatüre also carry out ali vaiues of the community from past to novvadays.

Tale, beyond an ordinary expression, as a type of literatüre is as old as literatüre itself but the history of the modern tale is very recent.

Modern tale has begun with Ömer Seyfettin in our Literatüre. Novelist and story writers who succeeded him have taken him as an example.

Although most of the contemporary men of letters have been forgotten, Ömer Seyfettin is a leading man of letters who has ahvays in vogue. His tales are oriented to sùblime aims that are definitely valuable novvadays and in the future because of his personality and the period in vvhich he lived.

Key words: Literatüre, Expression, Modern Tales, Ömer Seyfettin.

Anlatım, iki canlının var olduğu günden itibaren vardır. Elbette anlatımı içgüdüsel plânda sınırlamak amacıyla söylemiyoruz bunu. Sese dayalı, sonra söze dayalı anlatım... Ama henüz bu hikâye değildir. Anlatım bir edebiyat türü olmayınca, modern anlamda hikâye aksiyonunun ifadesi olsa bile o bir sıradan anlatımdır. Öyleyse edebiyatı kavram olarak belirlemeli, sonra onun içinde bir tür olan hikâyeyi ele almalı.

Edebiyat, tanımı çok tartışılmış, hem de hakkında büyük ölçüde müşterek bir tanıma varılmış bir konudur. Türk Ansiklopedisi bizim üzerinde duracağımız edebiyatı; " Düşünce, duygu ve hayallerin yazı halinde, güzel ve etkili bir şekilde anlatılması sanatı." diye tanımlanıyor.

Aynı ansiklopedide, insanoğlunun "edebiyat malzemesi olan sözü, tabiatın dışından, zekâsıyla kendisi icat etmek zorunda" kalmasından söz edilerek onun, "insan yaratıcı muhayyilesinin eşsiz bir mucizesi" olduğu ifade ediliyor.

Sözün, - beraberinde getirdiği, şartlamalar ve sınırlamalar bir yana, bunların çizdiği yolda da olsa- insanın muhayyilesine kazandırdığı derinlikle, medeniyetlerin oluşmasındaki çok önemli etkisini görmezlikten gelmek mümkün değildir.

'Steal' in dediği gibi edebiyat sayesinde "düşünce genelleşir, insanlar arasındaki ilgiler yüzyıllarca çoğalır; koşulların değişikliği yeni yeni tamlamalar, daha derin görüşler yaratır, buluşlar artar; düşünce zamanın mirasına konar."²

Edebiyat eserleri, toplumların maddi ve manevi bütün değerlerini dünden bugüne taşıyan sihirli söz hazineleridir. Ayrıca edebiyat, değişik ilgi alanları, değişik amaçları, değişik kavgaları, değişik sevinçleri, kısaca değişik dünyaları olan insanları, kendi dünyasında buluşturup onların ortak duygular içine girmelerini, bu duygularda bütünleşmelerini sağlar.

¹ Türk Ansiklopedisi, edebiyat maddesi, s:315.

² Seyit Kemal Karaalioglu, (1964), Edebiyat Sanatı, İstanbul, s: 14.

Sanatçı " hasta ruhları iyileştirmeye çalışır. O ruhların manevi gıdasını sağlar; bezginlere teselli, yorgunlara güç, zalimlere ibret ve merhamet, yeniklere hürriyet ve kurtuluş ümidi getirir. Amacı herhangi bir çağı özel yönleriyle aktarmak değil, herhangi bir kişiliği özgünlüğü içinde anlatmak değil, ancak uygarlığın devamını güven altına almak, insana insan olduğunu hatırlatarak ulusların anlaşmasına sarmaşmasına çalışmaktır. İster tarihten haber vererek ayrı ayrı kuşakları birbirine bağlasın ve geçmişi, hali, geleceği bölen kesintileri onarsın; ister şu dünya içinde birbirinden farklı fikir miraslarını temsil eden düşüncülerle duyularını birbirine yaklaştırarak Goethe' nin Welt Literatür dediği evrensel birliği kurmağa çalışsın, her yönüyle bir hümanizma çabasıdır bu."

Konusu ve kahramanları canlı cansız varlıklar da olsa edebiyat, doğrudan insanı hedef alır ve onu süslemeyi, yüceltmeyi amaçlar. Bu oluşum insanın insana yönelmesidir. Çünkü sanatçı da toplum içerisinde diğer insanlarla birlikte yaşar. Bu birliktelik, karşılıklı etkileşimle sürekli bir değişimi, düşünsel ve duygusal gelişmeyi sağlar.

Edebiyatın bir türü olan hikâye de öyle. Anlatım (hikâye etme) ilk iki insandan bu yana vardır. Sıradan bir anlatımın ötesinde hikâye ise edebiyat kadar eski, en az onun kadar kıdemlidir. Birinin anlattığı bir şeyi dinlemek yahut yazdığı bir şeyi okumak insana çekici gelir. Hikâyenin büyüüdür bu: İnsanın zaafi, merakı, öğrenme isteği, bir başkasına satacağı malzemeyle donanma ve kıvanma arzusu, hırsı... Bir başkasının tecrübelerinden, birikimlerinden

³ Türk Ansiklopedisi, edebiyat maddesi, s: 315.

yararlanma isteği. Kendi'yle karşılaştırma; gizli bir sevinç, gizli bir acı. Daha bin türlü anlatacak şey, bin türlü duygu ve onların karmaşası.

Modern hikâyenin geçmişı çok yenidir. Bir tür üzerinden dönemleri herkesin kabul edebileceği bir şekilde sınıflandırmak ve tanımlamak elbette kolay değildir. "Anton Çehov, Guy De Maupassant, Rudyard Kipling gibi sanatçılar modern hikâyenin öncüleridir." görüşünü benimseyecek olursak yüz elli yıllık bir geçmişe varırız. Ömer Seyfettin'in yaşadığı yıllara çok yakın bir geçmiş. Ömer Seyfettin, Çehov ve Maupassant'ı elbette tanıyordu ve onlardan etkilendi. Edebiyatımızda anlatım en az dünya edebiyatı kadar eskidir. Modern hikâye de öyle.

Hikâyenin gelenekten gelen bir tür olarak değerlendirilmesi Austin M. Wright' in "Kısa Öyküyü Tanımlama Üzerine" başlıklı yazısında; " Kısa öykü eleştirisi alanında son zamanlarda görülen gelişmeye karşın günümüzde kısa öykünün yalnızca tanımını değil kapsamını, hangi yapıtların kısa öykü olup hangilerinin olmadığını da tartışıyoruz. Bu nedenle türün Boccaccio' ya, Binbir Gece Masalları'na ve Kutsal Kitap' a kadar gittiğini tartışanlar ve türün Irving ya da Poe, ya da daha dar bir kapsamda Cehov ya da Joyce ile başladığını söyleyenler arasında bir tartışma süregelmekte. Kimi kısa öykü ile çağcıl kısa öykü arasında ayrım olduğunu öne sürüyor; kimi de var olan tek kısa öykünün çağcıl olduğunu savlıyor."⁴ diye tartışıldığı ifade edilmektedir.

⁴ Şerife Yağcı, Klasik Türk Edebiyatı Geleneğinde Hikâye, Türk Dünyası Araştırmaları, Aralık 2002, s: 147-148.

Zamanı belirsiz hikâyelerinde ise Ömer Seyfettin, yine bir dava adamıdır; yine tercih telkini, değer telkini inadını taşır.

Olay kurgusu ve örgüsü bakımından Ömer Seyfettin'in hikâyeleri, genelde modern hikâye tekniğini tam olarak kavramış görünürler. Bu hikâyelerde olay-hacim münasebeti dengeli, entrika ve merak unsurları sayıca yeterlidir. Onun bir çok hikâyesindeki sürpriz sonuçlar modern hikâyenin ana ruhuna çok uygun düşmektedir.

Ömer Seyfettin'in hikâye dil ve üslubu ise asla tartışılmaz ve bir başka yazarla asla mukayese edilemez. O, çağdaşı yazarların ve o günden bu yana tüm hikâye ve romancıların isteyerek veya istemeyerek örnek aldığı bir sanatçıdır.

Sait Faik'in Akşam Gazetesi'nde bir ankete verdiği cevapta; " Cemiyetimizin gelişmesi ile edebî telakkiler değişiyor. Bugün eskiler diye adlandırılan yaşlı muharrirler, hayata, cemiyete yukardan bakarlardı. Hâlâ da öyledirler. Hayata karışmayanlar. Yalnız tepeden seslenerek cemiyeti düzeltmek sevdasındalar. Bize gelince cemiyeti düzeltmek hususunda hiçbir iddiamız yok. Biz cemiyette insanlarımızla birlikte aynı hayatı yaşamak istiyoruz."⁵ derken, Ömer Seyfettin'i cemiyete yukarıdan bakan muharrirlerden uzak tutuyor gibi. Çünkü Ömer Seyfettin ne yaşlı bir muharrir oldu, ne de tepeden seslenerek cemiyeti düzeltmek sevdasındaydı.

Ama cemiyeti düzeltmek sevdası, Ömer Seyfettin'in vazgeçilmez sevdasıydı. Onun bütün hikâyeleri buram buram cemiyeti düzeltme sevdası kokar. Hem de mensubu olduğu cemiyetin insanları ile birlikte aynı hayatı yaşayarak. Hem de herkesi, bu cemiyetin sanatçıları da zamanının ötesinde kavrayarak , kapsayarak. Hem de Sait Faik'i de.

KAYNAKLAR

- Aydemir, Cengiz. (1989), Ömer Seyfettin ve Hikâyelerinde Eğitim Değerleri. Uludağ Üniversitesi, Basılmamış Doktora Tezi.
- Kaplan, Mehmet (1973), "Duyguların Terbiyesinde Sanat ve Edebiyatın Rolü", Türk Edebiyatı, C. 2, S. 24, 1973.
- Karaaliğlu, Seyit Kemal. (1964), Edebiyat Sanatı. İstanbul.
- Kavcar, Cahit. (1974), II. Meşrutiyet Devrinde Edebiyat ve Eğitim. Ankara.
- Önertoy, Olcay. (1984), Cumhuriyet Dönemi Türk Roman ve Öyküsü. Ankara.
- Yağcı, Şerife (2002), "Klasik Türk Edebiyatı Geleneğinde Hikâye", Türk Dünyası Araştırmaları Yıllığı, Aralık 2002.